

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย "การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการหนองไม้ไผ่ (คิเบาะ) และกบ (เดปือ) ให้มีความยั่งยืน บ้านแมยงล้าน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่" ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 1 ปี 6 เดือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหากระบวนการในการกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาการจัดการเกี่ยวกับป่าไผ่และแหล่งกำเนิดของหนองไม้ไผ่และกบเดปือรวมถึงการตระหนักถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านและความสัมพันธ์ของป่าและแหล่งน้ำในการจัดการทรัพยากรดังกล่าวร่วมกันในพื้นที่ชุมชนบ้านแมยงล้าน เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นต่อไป

การดำเนินงานศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบชาวบ้านโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยทั้งนักวิจัยและทีมวิจัยเป็นคนในชุมชนทั้งหมด ผลจากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปแนวทางในการค้นหาการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ดังนี้

1. ได้มีการทบทวนภาพความเป็นมาในอดีตของชุมชนบ้านแมยงล้านร่วมกัน โดยฐานวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อผ่านเครื่องมือ คือการฟื้นฟูผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวปกากะญอ ที่เรียกว่า "ฮิโซ" ขึ้นมาเพื่อดึงหัวใจของคนในชุมชนมารวมกัน โดยมีตัวจักรสำคัญคือผู้นำทางจิตวิญญาณปกากะญอ ทำไปพร้อมกับการพูดคุยเรื่องราวในอดีตโดยมีวิทยากรเป็นผู้อาวุโสในชุมชนมาเล่าเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เรื่องราวความเชื่อในการดูแลจัดการน้ำ ป่า พูดถึงระบบความสัมพันธ์ของป่า ป่าไผ่ หนองและคนรวมถึงการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมหรือวงจรของหนองไม้ไผ่ แหล่งที่อยู่อาศัย และระบบความสัมพันธ์ของน้ำ หนอง-กบ คน รวมถึงการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมหรือวงจรชีวิตของ กบเดปือ

2. กิจกรรมในการศึกษาระบบนิเวศสภาพของป่าแหล่งกำเนิดของหนองไม้ไผ่และกบเดปือรวมถึงการปฏิบัติการทดลองในการฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของกบ เดปือ ตามลำห้วย หนองน้ำต่างๆและมีการทดลองสร้างบ่อเพาะเลี้ยงพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์กบในชุมชนแทนการไปจับกบในลำห้วย หนองน้ำ มีการสำรวจคุณสมบัติของไผ่ในแต่ละชนิดและคำนวณปริมาณของหนองต่อไผ่ ต่อกอ ต่อพื้นที่เพื่อดึงความสนใจของคนในชุมชนให้เห็นถึงมูลค่าของทรัพยากร นอกจากนั้นยังมีการทดลองเพาะเลี้ยงพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ของหนองไม้ไผ่ในครัวเรือนเพื่อรักษาวงจรชีวิตหรือการขยายพันธุ์ของหนองไม้ไผ่ เน้นที่การดำเนินกิจกรรมโดยดึงความสนใจของคนในชุมชนเข้ามาร่วมกัน

3. มีกิจกรรมในการหาแนวทางความร่วมมือร่วมกัน โดยเริ่มจากในชุมชนถึงแนวทางในการสร้างข้อตกลงร่วมกันในการอยู่และดำรงวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาผืนป่าผืนน้ำ การทำความเข้าใจร่วมกับชุมชนใกล้เคียงและหาแนวทางร่วมกันในการดูแลทรัพยากร และการเคารพข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันนอกจากนั้นยังมีการขยายผลสู่หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนในแนวทางการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

เงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานเกิดความสำเร็จประกอบด้วย

1. การทำงานกันเป็นทีมของนักวิจัยซึ่งเป็นคนในชุมชน
2. วิธีการทำงานโดยผ่านการคิดร่วมทำร่วมโดยฟังความคิดเห็นของชุมชนเป็นตัวเอง
3. ประเด็นที่ศึกษาเป็นประเด็นที่ตรงกับปัญหาของชุมชนในเรื่องของความไม่เข้าใจและเคารพในข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากร

4. ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเช่น ดิน น้ำ ป่า ซึ่งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวและส่งผลต่อการดำเนินชีวิต
5. ทุนเดิมในด้านของผู้นำทางธรรมชาติที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาแบบพื้นบ้านโดยแท้จริงและผู้นำที่เป็นแนวทางการเช่นพ่อหลวงบ้าน อบต. คณะกรรมการหมู่บ้านต่างพร้อมใจกันในการผลักดันงานให้เกิดความสำเร็จ
6. บุคคลากรและองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ